

Mokslo Lietuva

...NORS PELENU, TAČIAU NAMUOS

SERIJOS
„LIETUVOS MOKSLAS“
SUKAKČIAI

■ 2–3 p.

■ 6–7 p.

■ 10–11 p. Pirmajam lazeriui – 50 ■ 12–13 p. Esi gyva pilis ■ 15 p. Ką vertina mokyklų vadovai?

Nr. 12(434)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Lietuvai Brodskis buvo ir lieka savas poetas

Žmogus ir epocha. Josifo Brodskio 70-mečiui

Josifas Brodskis tėvų buto Pestelio gatvėje balkone Leningrade

Josifo Brodskio 70-mečiui skirtoje konferencijoje kadenciją baigęs Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus, profesorius Tomas Venclova ir kiti konferencijos dalyviai

Gegužės 24-ąją Nobelio literatūros premijos laureatui, poetui, prozininkui, eseistui ir vertėjui Josifui BRODSKIUI (1940 05 24–1996 01 28) būtų sukakę 70 metų. Šiam jubiliejui skirtos konferencijos, naujų J. Brodskio ir apie jį parašytų knygų pristatymai, kiti renginiai gegužės mėnesį vyko Venecijoje ir Sankt Peterburge, o paskutinę gegužės dieną prasidėjo keturių dienų konferencija Vilniuje. Ją surengė Vilniaus memorialinių muziejų direkcija, J. Baltrušaičio lietuvių ir rusų bendradarbiavimo labdaros ir paramos fondas bei Rusų kultūros centras.

Konferencija pradėta Vilniaus miesto savivaldybės posėdžių salėje, kur sveikinimo kalbą pasakė kadenciją baigęs prezidentas Valdas Adamkus,

sveikinimo žodį per savo patarėją atsiuntė Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Andrius Kubilius, dalyvius pasveikino Vilniaus meras Vilius Navickas. Surengta Josifo Brodskio piešinių ir faksimilių paroda iš Ramūno ir Elės Katilių rinkinio. Konferencijoje dalyvavo visas būrys Josifo Brodskio gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojų, žinovų iš JAV, Švedijos, Lenkijos, Anglijos, Rusijos, Izraelio ir Lietuvos, daugiausia slavistų, tad nieko nuostabaus, kad pranešimai buvo skaitomi daugumai dalyvių suprantama rusų kalba, pirmąją dieną su vertimu į lietuvių ir anglų kalbas.

Malonus netikėtumas pirmąją konferencijos dieną buvo švedų slavisto, rašytojo ir eseisto, J. Brodskio bičiulio Bengto Jangfeldto (Bengt Jangfeldt) iš Stokholmo pristatytas literatūrinis pokalbių su J. Brodskiu dokumentinis filmas *Josifas*

Brodskis apie keturis rusų poetus, kuris išankstinėje konferencijos programoje nebuvo numatytas. Tiesa, dėl skirtingų aparatūrų „nesusikalbėjimo“ ir techninių nesklandumų pirmąją dieną šio įdomaus filmo iki pabaigos pademonstruoti nepavyko – iš naujo jis parodytas paskutinę konferencijos dieną – birželio 3-iąją – Venclovų namuose.

Maskvietis kino režisierius Romanas Liberovas pademonstravo dokumentinį filmą apie Josifą Brodskį *Pokalbis su dangaus gyventoju*. Tai RTR *Planeta Kultūra* kanalo užsakymu sukurtas filmas, jau rodytas per šį televizijos kanalą.

Birželio 1-ąją surengta išvyka į Kauną, kur konferencijos dalyviai turėjo progos susipažinti su Josifo Brodskio pėdsakais šiame mieste, lankėsi Prezidentūros rūmuose. Vadovavo Jakovas Klotsas (Yakov Klots) iš Nju Heiveno (New Haven, JAV),

prof. Tomo Venclovos doktorantas, dalyvaujant ir T. Venclovai. Tą pačią dieną visi konferencijos dalyviai pateko į iškilmingą ceremoniją Vytauto Didžiojo universitete, kur Tomui Venclovai suteiktas garbės daktaro (doctor honoris causa) vardas.

Birželio 2 d. konferencija tęsė savo darbą Vilniuje. Koncertų ir parodų salėje PIANO LT (Trakų g. 9/1) be mokslinių pranešimų vyko ir dvių naujausių Sankt Peterburge išleistų knygų apie J. Brodskį pristatymas: Michailo Milčiko *Josifo Brodskio Venecija* bei *Josifas Brodskis Lietuvoje** (abi knygos rusų kalba).

Konferencijoje perskaityta solidžių literatūrologinių J. Brodskio kūrybai skirtų pranešimų, kurių autoriai žinomi Sankt Peterburgo, Maskvos, Nju Heiveno, Jeruzalės, Katovicų ir Vilniaus literatūros tyrinėtojai. Ne mažesnio dėmesio, gal net emocionalesnio vertinimo susilaukė J. Brodskio draugų ir bičiulių Bengto Jangfeldto, Faith Wiggzell (Londonas), Adamo Michniko (Varšuva), Michailo Milčiko, Michailo Petrovo (abu – Sankt Peterburgas), Liudmilos Sergejevovos (Maskva), Tomo Venclovos, Ramūno Katiliaus, Prano Morkaus, Juozo Tumelio prisiminimai. Ko gero, šie asmeniniai nepamirštami ryšiai, kurių nereikėjo prikelti iš užmaršties, nes jie gyvi ir labai autentiški, sudaro šios konferencijos nepakartojamą žavesį ir išliekamąją vertę.

Lietuvoje rado dvasinės ramybės salą

Grįžkime į konferencijos pradžią Vilniaus miesto savivaldybės posėdžių salėje. Pirmininkavęs prof. Ramūnas Katilius sveikinimo žodžiui pakvietė prezidentą Valdą Adamkų, prieš tai priminęs, kad tai antroji J. Brodskiu skirta V. Adamkaus prakalba. Pirmoji pasakyta 2000 metų spalį, kai Vilniuje lankėsi trys Nobelio literatūros premijos laureatai – Vislava Šimborska, Česlavas Milošas

■ Nukelta | 4 p.

*Иосиф Бродский в Литве / Авт. сост. Я. Клоц. – Санкт-Петербург: PERLOV DESIGN CENTER, 2010. – 384 с.: ил.

ASMENYBĖ

■ Atkelta iš 1 p.

ir Giunteris Gracas. Tada Vilniuje ant gyvenamojo namo Liejyklos g. 1 sienos atidengta atminimo lenta J. Brodskui. Atvykęs į Vilnių poetas 1966–1971 m. šiame name apsidarė Katilių bute. Atidengiant atminimo lentą dalyvavo ir tuometis Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus, kuris su J. Brodskiu susipažino JAV savo užmiesčio sodyboje Tabor Farmoje 1976 m., kai į ten vykusį *Santaros–Šviesos* suvažiavimą atvažiavo priverstinėje emigracijoje nuo 1972 m. JAV gyvenęs poetas. Tad ir ši kartą J. Brodskio 70-mečiui skirtą konferenciją prezidentas Valdas Adamkus pradėjo sveikinimo žodžiu.

Pasak V. Adamkaus, J. Brodskio kūryba Lietuvoje žinoma toli gražu ne taip kaip to verta ir kaip turėtų būti žinoma. Ši sukaktis ir renginys – galimybė, kad poeto vardas nuskambėtų plačiau. O kad Lietuvai sekasi su draugais, mums primena Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II, poetų ir rašytojų Česlavo Milošo, Vislavos Šimborskos, Giunterio Graso, politologo Zbignevo Bžezinsko, žmogaus teisių gynėjo Sergejaus Kovaliovo pavardės. Visas išvardijo prezidentas V. Adamkus, ypač pabrėžęs ir išskyręs su Vilniumi susijusio J. Brodskio likimą.

Jaunam poetui išskirtinai sunkų ir sudėtingą metą, kai gimtajame Leningrade buvo persekiojamas, šmeižiamas, nuteistas „už veltėdžiavimą“, išstremtas į Archangelsko sritį, o sugrįžus iš tremties buvo sunku prisitaikyti prie gyvenimo, Lietuvoje jis rado tą dvasinės ramybės salą, kurios jam tuo metu taip stigo. Žinoma, pirmiausia tą dvasios ramybę jam užtikrino bendraminčiai ir bičiuliai, kurių Josifui Brodskui Vilniuje netrūko.

Prezidentui V. Adamkui daro įspūdį, kaip per poeto bendraminčius ir bičiulius išaugo, keitė savo mastą poeto santykis su mūsų kraštu, išaugęs į meilę Vilniui, Kaunui, Lietuvos pajūriui, lietuvių tautai ir Lietuvai. Truputį papildant prezidento žodžius, galėtume pasakyti, kad per atskiras poetines metaforas, bendravimo su lietuviams detales reiškėsi J. Brodskio susidomėjimas Lietuvos istorija, kultūra ir prieš Antrąjį pasaulinį karą turėtoju valstybingumu.

Ir tai buvo ne vien reveransas savo draugams lietuviams, bet kai kas daugiau. Tenka tik pritarti prezidentui V. Adamkui ir šios jo minties tęsiniumi:

Lietuvai Brodskis buvo ir lieka savas poetas

Žmogus ir epocha. Josifo Brodskio 70-mečiui

Visi trys jie bendravo ir draugavo su Josifu Brodskiu: maskvietė Liudmila Sergejeva, Tomas Venclova ir Adamas Michnikas (Adam Michnik) iš Varšuvos

per J. Brodskio žodžius sklido dvasinės laisvės išraiška, tuo metu netilpusi nei į poeto gyventąjį laiką, nei į jo ligotinės geografijos ribas. Lietuva buvo jo dvasinės laisvės dalis.

Poeto likimas V. Adamkui primena, kad vertybės ir idealai, tiesa ir laisvė vis dėlto įstengia nugalėti jėgas, kurios atrodo nenugalimos. Sovietinė imperija įsivaizdavo esanti visagalė, tvarkėsi su ištisų tautų likimais, jau nekalbant apie atskirus žmones. Praėjo 20 metų, neliko sovietinės imperijos, o jos persekioto poeto žodis išliko ir žmonijai bylos amžiams. Interesai laikini, o vertybės išlieka. „Lietuva J. Brodskui buvo vertybė, o

pats Josifas Brodskis ir jo kūryba buvo ir visados išliko vertybe Lietuvai“, – po šiais V. Adamkaus žodžiais tikriausiai galėtų pasirašyti dauguma Lietuvos žmonių. Prezidentas V. Adamkus, sveikindamas konferencijos dalyvius, pakvietė susirinkusiuosius šios minties teisingumą patvirtinti našiu konferencijos darbu.

Didžios mintys daro šalį didžią

Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko Andriaus Kubiliaus sveikinimą konferencijos dalyviams perdavė Premjero patarėjas Virginijus Valentinavi-

čius. Jis priminė, kad Premjeras, nors ir gavęs fiziko išsilavinimą, augo literatūros tyrinėtojo prof. Vytauto Kubiliaus šeimoje, gyveno Rašytojų namuose Antakalnyje, puikiai žino J. Brodskio poezijoje įamžintąsias Vilniaus miesto realijas, neišskiriant ir ypač garsėjusios *Neringos* kavinės reikšmės Lietuvos, J. Brodskio dėka – ir pasaulio kultūros istorijoje. Premjeras dėsiuosi J. Brodskio 70-mečiui surengtąja konferencija Vilniuje ir sveikina jos dalyvius.

Premjero patarėjas priminė, kad šalies dydį dažnai lemia ne jos plotas ar gyventojų skaičius, bet visai kiti dalykai. Kai šalį aplanko ir ją myli didis žmogus, gili asmenybė, koks ir buvo Josifas Brodskis, jo mintys ir kūryba tą šalį padaro dar didesnę.

Premjeras per savo patarėją už konferencijos organizavimą dėkojo J. Baltrušaičio lietuvių ir rusų bendradarbiavimo labdaros ir paramos fondui, Rusų kultūros centrui, naudodamasis proga iš anksto pasveikino prof. Tomą Venclovą, kuriam kitą dieną Vytauto Didžiojo universitete turėjo būti suteiktas šio Universiteto garbės daktaro vardas. Premjeras prašė pasveikinti Tomą Venclovą ir kaip poetą, iš kurio laukia naujų eilių, o jos, kaip žinoma, darys didesnę ir mūsų šalį. Taip pat buvo linkima, kad ši konferencija padaugintų Lietuvoje ir už jos ribų Josifo Brodskio gerbėjų būrį.

Vilniaus meras Vilius Navickas, tardamas sveikinimo žodį, pastebėjo, kad kiekvienas žmogus Vilniaus kultūrinį gyvenimą atranda ir supranta savaip: vieni gėrisi miesto unikalia kultūra, kiti ieško ypatingo išskirtinumo ženklų. Vilnius atviras įvairių tautų kultūroms, saugo įvairių tautų ir kūrėjų kultūrinį palikimą. Vienas iš jų – poetas Josifas Brodskis, lankęsis Vilniuje ne kartą, o savo meilę šiam miestui išreiškęs eilėse ir gyvas mūsų kultūros žmonių prisimi-

nimuose. Šiandien J. Brodskis mums – savas poetas. Tai įrodo ne tik jam skirtoji atminimo lenta ant namo Liejyklos g. 1 sienos ir ne tik jo Lietuvoje išvaikščioti keliai, bet ir poeto 70-mečiui surengtoji keturių dienų konferencija. Akivaizdus įrodymas, kad Vilnius yra ir šiandien gyva poeto gyvenimo dalis.

Protėvių šauksmo į Lietuvą Brodskis neįautė

Gal tai trūkumas, o gal privalumas, bet į daugelį visuotinės kultūros reiškinų norom nenorom žvelgiame per savosios kultūros akinius, įžymybių biografijose ieškome savojo krašto realių atspindžių. Josifas Brodskis nėra jokia išimtis. Net ir Tomas Venclova, kuris šiaip jau nelinkęs užsidaryti vien lietuvių literatūros ir kultūros erdvėje, gali būti net pasaulio žmogaus pavyzdžiu, savo pranešimą *Imperijos pakraštį*, skirtą J. Brodskui, pradėjo nuo lietuviškų šios giminės realių. Jų esama, jas malonu priminti.

Baisogaloje yra gimusi J. Brodskio močiutė ir daug metų gyveno jo teta, beje, mokėjusi lietuviškai, o Rokiškyje gimė Josifo senelis. Apie tai T. Venclovai yra pasakojęs pats J. Brodskis ir jo mama Marija Moisejevna. Ar giminės šaknys, nusidriekiančios į Lietuvą, turėjo kokios nors įtakos paties J. Brodskio santykiui su Lietuva? Į šį Tomo Venclovos klausimą jo bičiulis yra atsakęs pakankamai kategoriškai: „Nė mažiausiu būdu. Mano santykis su Lietuva – tai visų pirma santykis su mano draugais lietuviams“.

Galime pasakyti, kad giminės šaknys nebuvo tas traukos objektas, kuris būtų šaukęs iš Archangelsko tremties grįžusį poetą būtinai aplankyti „išsvajotąjį kraštą“, jo senelių ir, tikriausiai, prosenelių žemę. Kaip bebūtų gaila, bet į Lietuvą šaukiančių trimitų ausyse Josifas neišgirdo ir vien dėl giminės sentimentų į mūsų šalį nesiveržė. Gal jokių sentimentų ir neįautė. O ką jautė?

Pažintis su J. Brodskio poezija Palangos kopose

Pirmiausia reikia pasakyti, kad J. Brodskis po Archangelsko tremties Leningrade nerado sau vietos. Jį slėgė šeimos problemos, mylimos moters išdavystė, o iš to kilo ir visos kitos bėdos. Tokiais atvejais paprastai gali padėti nebent draugai, kaip kad ir nutiko. Brodskio maskviškis bičiulis poetas ir vertėjas Andrejus Sergejevas iš pokalbio telefonu suprato, kad Josifui visiškai blogai. Tuo metu jis su žmona Liudmila ilsėjosi Lietuvoje, buvo apsisostojęs vilniečių bičiulių Katilių bute. Sergejevus su Katiliais Palangoje buvo supažindinęs T. Venclova, pažintis peraugo į draugystę. Matydami, kaip skaudžiai Andrejus išgyvena dėl Brodskio nesėkmių, labai susirūpinęs dėl draugo likimo, broliai Ramūnas ir Audronis Katiliai kone vienu balsu pasiūlė: „Tegu važiuoja pas mus“.

Spontaniškojo Brodskio ilgai įkalbinėti neteko, jau kitą dieną – 1966 metų rugpjūčio 27-ąją jis prisistatė pas Katilius Liejyklos g. 1. Nuo šiol šis Vilniaus adresas taps ir J. Brodskio biografijos

Adamas Michnikas ir vienas iš konferencijos iniciatorių Ramūnas Katilius; už jų – Faith Wigzell iš Londono

dalimi. Atvykęs į Vilnių, o tokių atvykimų 1966–1971 m. mažiausiai buvo dešimt (bent tiek pavyko nustatyti), Brodskis dažniausiai apsidodavo Katilių bute. Etimologiškai pokytis nebuvo labai ryškus, nes ir Leningrade Josifas su tėvais gyveno tą patį reiškiančioje gatvėje – Litejnaja. Apie visa tai gan išsamiai esame rašę publikacijų serijoje *Josifas Brodskis: pirmą kelionę į Lietuvą* (Mokslo Lietuva. 2006, Nr. 15–22 – 2007, Nr. 13).

Vis dėlto J. Brodskio 70-mečiui skirtoji konferencija jos dalyvius praturtino ir kai kuriais naujais įspūdziais, kuriais pasiremsime plėtodami mums rūpimą temą. Autentiški Liudmilos Sergejevos liudijimai ir jos pranešimo *Josifas Brodskis ir Andrejus Sergejevas* kai kurie momentai padeda atskleisti kai kuriuos subtilius niuansus, gerokai pagilinti J. Brodskio „lietuviškosios“ biografijos tyrinėjimus. Kadangi visa tai siejasi ir su Lietuva, bent kai kuriuos momentus dera įtvirtinti mūsų savimoneje.

Liudmila ir Andrejus Sergejevai pirmą kartą J. Brodskio pavardę išgirdo 1961 m. gegužės mėnesį iš Anos Achmatovos lūpų. Pati A. Achmatova tuo metu dar nepažinojo Josifo – 1962 metais jos supažindino poetas Reinas. Įdomu, kad aptariamuoju metu A. Achmatova nebuvo skaičiusi nė vieno Brodskio eilėraščio, bet pokalbio su Sergejevais metu, kalbai pasisukus į šiuolaikinės poezijos reikalus, A. Achmatova pasakė: „Profesorius Maksimovas sako, kad dabar Leningrade geriausias poetas yra jaunas Brodskis“.

Ar tikrai taip yra, Sergejevai galėjo įsitikinti 1963 m. ilsėdamiesi Lietuvoje. Pirmuosius J. Brodskio eilėraščius perskaitė Palangos kopose, nuo kurių atsiveria Baltijos jūra. Nutiko štai kaip. Palangoje Sergejevai sutiko Anatolijų Naimaną, kurio ir paklausė, ką šis manąs apie Brodskį, kurio eilių jie, Sergejevai, dar nebuvo skaitę, o Achmatovos pasakytą žodžiai apie jaunąjį poetą, tegu ir remiantis profesoriaus Maksimovo autoritetu, neliko be pėdsako. Štai A. Naimanas ir tapo tuo tiesioginiu Sergejevų pažindintoju su Brodskio poezija. Kaip tyčia jis buvo atsivežęs į Palangą didoką šūsnį mašinėlę išspausdintų Brodskio eilių, suprantama, niekur spaudoje ligi tol nepasirodžiusių, tad sėdėdami Palangos kopose priešais jau spėtą pamilti Baltiją skaitė Brodskio eiles. Kokį įspūdį tada tos eilės paliko L. Sergejevai, kaip jas prisimena prabėgus kone pusšimčiui metų?

Pasak L. Sergejevos, tada daug kas rašė eilėraščius, ypač jaunimą veikė postalininio laikotarpio pokyčiai šalies gyvenime, su „chruščioviškuoju atlydžiu“ prasidėjęs santykinio laisvėjimo periodas. Tuose J. Brodskio eilėraščiuose, kaip iš laiko nuotolio prisimena L. Sergejeva, buvo perteikta jauno miesto žmogaus jausena, bet buvo ir tokių eilių, kurių ligi Brodskio nerašė niekas. Ypač jaudino poeto stambesnės formos kūriniai, pasak L. Sergejevos, „ilgieji“ eilėraščiai, tokie kaip Jevgenijui Reinui dedikuotas *Kalėdinis romansas*, arba ne tokie ilgi – *Aš apkabinau šituos pečius*. Tų eilių priblokštas Andrejus Sergejevas tada pasakė: „Tokios jėgos niekas iš dabarties poetų neturi, tai tikras rusų XVIII amžius“.

Vėliau, kai jam teko susipažinti su pačiu tų eilių autoriumi, paaiškėjo, kad išties XVIII a. rusų poezijos galia, Gavriła Deržavinas, Vasilijus Kapnistas panašiai jaudino ir J. Brodskį, ir A. Sergejevą.

Tomui Venclovai nepatiko, bet...

Kitoks buvo pirmasis Tomo Venclovo santykis su J. Brodskio eilėraščiais.

Priminsime, nors apie tai buvo rašyta.

Pirmą kartą T. Venclova išgirdo J. Brodskio pavardę ir jo eiles Maskvoje lankydamasis pas vieną pogrindžio tapytoją. Buvo įsimintina diena – nuo plaučių vėžio tą dieną mirė Borisas Pasternakas. Vadinas, 1960 m. gegužės 30-oji. Simboliška sutaptis, nors apie didžio poeto mirtį to vakaro dalyviai nežinojo, išgirdo tikriausiai jau kitą dieną. Tada niekam nė į galvą nešovė, kad vienam poetui išėjus į amžinybę jo vietą literatūroje užims šis poetas, tuo metu dar tik dvidešimtmetis. Ne iš karto užims, daug įvykių turės prieš tai įvykti Brodskio ir daugybės kitų žmonių gyvenime.

Tą pirmąjį kartą J. Brodskio eilės T. Venclovai nepatiko, o ir kodėl turėjo patikti aštuoniolikmečio, ir dar jaunesnio už jį, poezija? Tačiau Tomas prisimena, ką tuo metu klausydamasis pagalvojo: „Tas poetas rašo blogai, bet jis rašys labai gerai, nes turi charizmos, kurios neturi niekas iš jo amžininkų“.

Pastebėsime, kad Venclova pirmą kartą Brodskio eiles išgirdo bent trejais metais anksčiau nei Palangos kopose jo eiles skaitė Sergejevai. Jei pamėgintume gilintis, pamatyti, kad visi tie įvykiai siejasi, persipina keistais priežastiniais ryšiais ir kartais stebina sunkiai paaiškinamais sutapimais – tarsi kokia neatpažinta jėga bandytų suvesti tokius skirtingus ir kartu labai panašius žmones.

Visai kitą įspūdį patyrė T. Venclova, kai pirmą kartą išgirdo patį J. Brodskį skaitantį savo eilėraščius. Tai vyko pirmojo jo atvykimo į Vilnių metu, 1966 m. rugpjūčio pačioje pabaigoje Katilių bute, tačiau būtų ne visai teisinga per toli užbėgti į priekį.

Likimo pasitikti

Ką reiškia atpažinti tikrą poetą, jeigu geros, blogos ir vidutiniškos poezijos srautas liejasi ant galvos, bent jei vartaliojiesi tam tikroje, pavadinkime, literatūrinėje ar kultūrinėje aplinkoje? Ką reiškia atpažinti tikrą meną iš daugybės kūrinių, tarp kurių juk gali rasti ir netyčinio epigonizmo, ir begėdiško mėgdžiojimo, neretai imitavimo, o kartais ir šaipymosi iš pernelyg patiklaus žiūrovo? Klausimai pernelyg sudėtingi, kad lengvai išrištume. Palengvindami

Josifo Brodskio piešiniai. Iš Ramūno ir Elės Katilių rinkinio

Per kavos pertraukėlę Rusijos mokslų akademijos A. Jofės fizikos-technikos instituto prof. Michailas Petrovas, A. Achmatovos muziejaus Sankt Peterburge darbuotoja Irina Borodina ir rašytojas, eseistas, žurnalistas dr. Bengtas Jangfeldtas (Bengt Jangfeldt) iš Stokholmo

sau užduotį prisiminkime, kaip vyko Josifo Brodskio kaip išties didelio masto poeto, tegu dar pakankamai jauno, pavadinkime, atpažinimas, palaipsnis įvedimas į savaip poezijos Olimpą, tiesa, iš pradžių labai ribotoje, išskirtiniuose vertintojų aplinkoje.

1963 m. pabaigoje Sergejevai iš Anos Achmatovos išgirdo, kad virš Josifo Brodskio galvos Leningrade tvenkiasi debesys, todėl Josifą reikia kuo ilgiau užlaikyti Maskvoje. Poetui sparnų nepakirpsi, geriau jau jam duoti darbo, todėl A. Achmatova ir paprašė A. Sergejevo, kad šis jos globotiniui kokio nors literatūrinio darbo, gal vertimų, sugalvotų. Tuo metu A. Sergejevas sudarinėjo Australijos XX a. poetų antologiją. Ir štai 1964 m. sausio 3-įją atsivėrė Sergejevų buto Maskvoje durys, o tarpduryje besišypsantis plačiapetis rusvaplaukis gražuolis su neįtikėtinais šlakuotu veidu net viduržiemį. Toks jis tą akimirką pasirodė Liudmilai Sergejevai. Ir jeigu iš visos šios charakteristikos išmestume

žodį „plačiapetis“ ir jo vietoje įdėtume „mažo ūgio“, tai, ko gero, tiktų Aleksandrui Puškinui apibūdinti. Su svečiu pribuvėliu, pasirodo, buvo labai lengva bendrauti, kaip kad būna su bet kuria tema galinčia kalbėtis asmenybe. J. Brodskis buvo būtent toks žmogus, tik prie visos šios skubotai sumestos charakteristikos nereikėtų pamiršti pridėti ir dar vieno reikšmingo (bent jau ponios Liudmilos lūpose) apibūdinimo – simpatiškas ar net labai žavus jaunas poetas. Jeigu būdavo pakilime, galėdavo sužavėti bet ką. Bet tai jau charakteristikos detalė iš tolesnio bendravimo.

Pirmas Brodskio vizitas Sergejevų bute tęsėsi apie pustrucios valandos ir to pakako, kad šeiminkai pirmo įspūdžio charakteristiką praturtintų dar keliais apibūdinimais. Šis 23-ejų metų vyrukas neabejotinai labai protingas ir apsiskaitęs, gerai susipažinęs su rusų ir angliškai rašančiųjų poetų kūryba. A. Sergejevas pagyrė jam patikusius Brodskio eilėraščius, kuriuos skaitė Palangos kopose, o šis nepamiršo pagirti buto šeiminko išverstųjų amerikiečių poeto Roberto Frosto (1874–1963) eilėraščių. Tai nebuvo vien galantiškas gestas, mandagus svečio ir korektiško šeiminko lankstymasis vieno prieš kitą. Brodskis pasakė jau trejus metus gyvenęs Frostu, mano jį esant genialiu ir geriausiu Amerikos poetu. Andrejus, kuriam visai nebuvo būdingas sentimentalumas ar pabrėžtinai jausmingumas, čia pat kuo nuoširdžiausiai apkabino Josifą kaip savo dvasios bendražygį. Jį buvo galima suprasti.

Mat Andrejus jau nuo šeštojo dešimtmečio pabaigos vertė R. Frosto eilėraščius į rusų kalbą, pats būdamas ne tik poetas, bet ir anglų kalbos puikus mokovas, suvokė, koks tai puikus, gilus, retos išminties poetas. Tačiau kai A. Sergejevas bandė R. Frosto eilių vertimų pasiūlyti vienai ar kitai redakcijai, nė vienai nereikėjo. Net žurnalo *Inostrannaja literatura* redakcijoje, kuri spausdindavo A. Sergejevo vertimus, nuo R. Frosto raukėsi. Įsiminė atsakingo sekretoriaus Rozencveigo žodžiai: „Tas jūsų Frostas apie morkytes ir zuikučius rašo – kam visa tai gali būti įdomu.“

J. Brodskis buvo ne tik tas žmogus, kuriam visa tai buvo įdomu, bet jau spėjęs kartą ir visam laikui „susirgti“ Frostu. Tos poetinės intuicijos, apsis-

kaitymo, deja, kartais paprasčiausios literatūrinės klausos labai stigo to meto „literatūrinio fronto“ darbuotojams. Tik kai Robertas Frostas į Maskvą atvyko kaip JAV prezidento Džono Kenedžio pasiuntinys, SSRS Rašytojų sąjungos bonzos puolė ieškoti A. Sergejevo – staiga prirėkė jo padarytų Frosto vertimų. Tada jie buvo išspausdinti, paskui vėl nereikėjo.

Grįžkime į 1964-ųjų sausio 3-įją, kai Brodskis susitiko su Sergejevais, ėmė mintinai skaityti Frosto eilėraščių *Malkos*. Turėdamas stebėtiną atmintį citavo ne tik A. Sergejevo Frosto vertimus, bet ir jo išverstus Džeimso Džoiso (James Joyce, 1882–1941), kitų angliškai rašiusių poetų vertimus.

Antras poetas, kuris J. Brodskiu buvo vartai į platų poezijos pasaulį – amerikietis W. H. Audenas. Praeis aštuoneri metai, priverstas apieisti Sovietų Sąjungą Brodskis parašys W. H. Audenui ir R. Frostui skirtus puikiuosius esė. Esė *Liūdesys ir protas* Brodskis parašys stebėtiną dalyką: amerikiečiai nesuvokia Roberto Frosto, neįsigilina į genialias jo eiles, o jis, rusų poetas, mėgina amerikiečiams parodyti, koks tai nepaprastas poetas.

Garsiojoje savo prakalboje 1987 m., priimdamas Nobelio literatūros premiją, J. Brodskis paminės šias dvi užsienio poetų pavardes – W. H. Audeno ir R. Frosto. Iš rusų poetų J. Brodskis paminėjo O. Mandelštamą, M. Cvetajevą ir A. Achmatovą.

Bet tai vyks 1987 m., o ta stebėtina dvasios bendrystė su Sergejevais – per Audeną, Frostą – vyko vos prasidėjus 1964-iesiems. Tie metai atneš svarbius pokyčius J. Brodskio gyvenime, o metams vos prasidėjus Sergejevai darė viską, kad Brodskį sulaukytų kuo ilgiau Maskvoje, kaip kad prašė Ana Achmatova. Sergejevai pasiūlė J. Brodskiu kambarį – tegul pagyvena, rašo, verčia, užsiima kuo šis nori. Brodskis pasakė ne. Jis turi problemų su mylima moterimi, todėl jam būtinai reikia grįžti į Leningradą. Tuos žodžius pasakė ramiai, bet taip neatšaukiamai tvirtai, kad Sergejevams tapo aišku: tai vidujai visiškai nepriklausoma asmenybė ir niekas jos nesustabdys.

Josifas Brodskis veržėsi pasitikti savo likimo, vienintelio ir iš aukščiausių duoto.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas